

study it in linguistic, cognitive, philosophical and other aspects. The scientists devote much attention to the metaphor of postmodern philosophy since rational method of knowing the world is limited.

Purpose: The purpose of the analysis is to describe the postmodern metaphors in modern mass-media discourse.

Results: In mass-media discourse metaphors create original polyphonic semantic space. In the research was found that articles authors use both persistent and paradoxical metaphors. The author defines the main semantic types of mass-media metaphor which gives a possibility to speak about new tendencies in forming the linguistic picture of the world. Describing political space, the journalists use metaphors from different spheres of social life, such as medicine, everyday life, technology, mystery, wars, physics, mythology and sport. This list of combining different areas examples is not exhaustive, but it shows that precisely metaphor helps journalists to describe political life.

Discussion: Using of metaphors in mass-media discourse of the XXIst century confirms the uncertainty of social status, mosaic, eclectic worldview, the absurdity of existence. The prospective of further research is comparative analysis of metaphors in different languages.

Keywords: metaphor, mass-media discourse, postmodern, semantics.

Vitae

Svitlana Guzenko is Candidate of Philology (PhD), Associate Professor at the Department of Philological Education in V. O. Sukhomlynsky National University of Mykolaiv. Her areas of research interests include stylistics, text linguistics, syntax of mass-media, advertising discourses, cognitive linguistics.

Correspondence: s_v_g@i.ua

Наталія Совтис

УДК 82.162.1/7.08

ДІАЛЕКТНА ОСНОВА МОВИ ТВОРІВ ЛЕВА ВЕНГЛІНСЬКОГО

Актуальним напрямом сучасної лінгвістики залишається проблема взаємодії діалектних і літературних елементів на матеріалі текстів художніх творів. Особливо цінним є аналіз особливого типу використання мови – у ролі літературної мови. Матеріалом дослідження слугували твори поета українсько-польського пограниччя – Лева Венгліньського (бл. 1827–1905), який послідовно використовував наддністрянський діалект і у мові автора, і у мові персонажів. Латинська графіка творів низку специфічних діалектних ознак відобразила навіть виразніше, ніж кирилична.

Ключові слова: діалект, діалектизм, поетична мова, наддністрянські говірки, Лев Венгліньський.

До кола важливих проблем сучасної лінгвістики належить і художня спадщина письменників українсько-польського пограниччя. Відзеркаленням складного переплетення культурних традицій є творчість Лева Венгліньського (бл. 1827–1905), який народився в м. Журавно (Україна) й тривалий час проживав у Польщі. Свої твори автор писав польською та українською мовами, підписував псевдонімами Лірник Наддністрянський, Годземба, Кость Правдолюбець з Єзуполя, L.K.G.W. В Україні ім'я та творчість Л. Венгліньського стали відомими завдяки ініціативі Р. Радишевського, який віднайшов його книги й рукописи в бібліотеці Ягеллонського університету та підготував до друку два томи творів. Принагідно дослідженню творчого доробку Л. Венгліньського присвячували свої праці Р. Кирчів, М. Лесюк, М. Москаленко, С. Стемпень, М. Шалата.

Простота, щирість, природність, імпровізаційність поезії Л. Венгліньського не може залишити байдужим сучасного читача. Автор сам свої твори назвав піснями, отже, визначив жанр і традицію лірики: поет у піснях наслідував традиції українського фольклору, адже за тематикою, характером римування, традиційними повторами, образною системою пісні Л. Венгліньського наближаються до українських народних пісень. Українськомовні поезії написані латиницею, оскільки митець належав до прихильників використання латинської абетки для потреб української мови. Для своїх поетичних творів автор вибирає діалектний варіант української мови. На нашу думку, цей вибір обґрунтовує С. Бартмінський, який стверджує, що діалектизація (...) є формою маніфестації солідарності з сільським середовищем, з визначеним регіоном і є виразом схвалення народної культури через традиційні зовнішні ознаки (217).

Нашою метою є простежити особливості використання наддністрянського діалекту у творах Л. Венгліньського.

Хоча поет подорожував Україною (Поділля та Волинь), однак найдовше він прожив на Наддністрянщині, що не могло не накласти певний мовний відбиток на формування його мовної особистості. Описуючи традиції та життя простого люду, намагався використовувати зрозумілу живу мову народу, саме тому в його творах знаходимо специфічні риси, переважно властиві для наддністрянського діалекту.

Серед діалектних фонетичних ознак засвідчено такі: колишню фонему *ě у творах Л. Венгліньського передано відповідно буквами *i*, *u*, *e*. У переважній більшості прикладів переважає написання букви *i* < *ě незалежно від наголосу: «*Terpeńki dnynu, a noczki jasny, Po łukach, lisach łyszczyt sia ćwit*» (Łuczy 1); «*Powernuły deś z za moria Ku maternym swym hnizdam*» (Łuczy 3). У закінченнях займенників та займенникових прикметників

фіксуємо *-i, -e*: «I wy dribny moi ptyczki» (Łuczy 11), графему *e* виявлено значно рідше на місці *ě: «Prawda – steżki i dorohy Wsie, do jednoj, kryweńki» (Łuczy 14). Рідко також засвідчуємо графему *u*: «Wże ne swyte raj nam wsiudy, Tiaższe wiru ludiam dajem» (Oman 6).

У реалізації давніх **o, *e* в новозакритих складах засвідчуємо переважання написання *i*: «O Boże Wsemudryj! Szczo z milioniw lit Derzysz w swojej ruci bezmirnyj weśświt» (Oman 1); «Lit swobodnych – bez żurb łycha» (Oman 3); «Bo Bih z wikiw myłostywym, I dla mene buw neraz» (Oman 6).

Перехід *e* в *o* після шиплячих та м'яких засвідчено непослідовно. У поезії під назвою «Czełowik» відсутній перехід, однак у самому тексті використовуються форми з *-o* та *-e*: «Sugowu zemlu dołoń Twa nam zdała, Czełowik odiw ju», «Widtak czełowicze!» (Łuczy 37–38). Перехід *e* в *o* після шиплячих для говірок південно-західного наріччя не так властивий, як для північних та південно-східних (Atlas 2: 148).

Зміна **ę, *'a* в *e* відбувається переважно в наголошеній позиції: «Wydysz świeto sia zaczęło, Toż sumity nyńi hrich» (Łuczy 4). «Taj zahraje sy weselo, Bo życie sia znow poczeło» (Łuczy 9).

У творах поет частково намагався дотримуватися правил усунування збігу кількох голосних чи приголосних на межі слів: «ta widaw ty sia zo mnoju» (Rusałka 39), «to najkraszcza zo wsich sztuk» (Rusałka 39), «ta j szczoś iz stodoły» (Rusałka 24). Однак це було непослідовно, можливо, частково зумовлене ритмікою вірша. Цілковиту перевагу прийменника *w* (*w*) пояснюємо впливом польської мови: «Nema baczu w świti lipsze Jak w swojej otczyni» (Łuczy 3).

В аналізованих поезіях спостерігаємо різну рефлексію *p'* (*r'*) – як *p'* (*r'*), *p* (*r*) чи *pŷ* (*rj*), що пояснюємо впливом розмовного мовлення (Atlas 2: 227): «Szumyt buria po hałuziach Hej woda w potoci, Ne-ma my myliższoj doli Jak pry twoim bocu» (Rusałka 39); «A diwczata krasnołocy, Hej burak czerweny» (Oman 71). Переважає витворення вставного *ŷ* внаслідок ствердіння *p*: «Koho Bih w łaci sotworyw tak krasno Szczo z ptaszkow ranny świt zrozumije, Razom z niow baczyt zorju szcze jasnu, ciłuj wik tomu dobre sia dije» (Łuczy 39). Загалом матеріали сучасної лінгвогеографії (Atlas 2: 228) не підтверджують вживання гіперичного м'якого *r'*: «Koby taja zoria, Swityła bym szczo weczora Dla moho Hrehoria» (Rusałka 77) та збереження давнього м'якого *r'*: «A dla zdorowja, na strawu i szaty Daw zila, byłynu, zwiria i chudobu» (Łuczy 45).

Рефлекси **dj, *zdj* послідовно в текстах поезій Л. Венгліньського передані буквосполуками *dź, źdź*: «Iz chmar czornych doždź sia lije (Rusałka 3); «Ta j szczo weczera, szczo rania Rosu doždźyk im daje» (Łuczy 41), що є безсумнівним підтвердженням південно-західних витоків цієї фонетичної риси в українській літературній мові. Форми з *źdź*, можливо, можна пояснити посиленням функціонального навантаження африкати *dź*: *wydźu, bludźu, chodźu, zajidźzajut, jidźzucz*, характерного явища для південно-східних говірок (Bevzenko 38). Спорадично трапляються й інші рефлекси, що може свідчити про невпорядкованість тогочасної орфографії та мовних і діалектних взаємопроникнень: «Sumuju neboha, Bo ż doszczom zawugucha, Ta j łycha doroha» (Rusałka 68). Фіксуємо паралельні форми – *dżereła / źereła*.

Можливо, вимові м'яких приголосних *ś, ź, ć* властивий більший ступінь м'якості, що характерно для місцевого мовлення (Atlas 2: 207), адже автор послідовно на письмі це підкреслює: «O wy ludyż – łychi ludy! Ne ma szczaśtia z wamy, Wy-to serce my rozderły Hej jastrib szponamy» (Oman 51); «Dwa hołuby sia lubyły, W odnom żyły hnizdi, W zhodi tak z soboju były Hej nebes dwi źwizdy» (Oman 45). «Alpiw werchy hej ćwit maja Płoniat żarom, hej wohoń» (Łuczy 81).

Виділяємо в аналізованих поезіях неоднаковий розвиток сполук губний приголосний + *j*: а) відсутність епентези: «Lubju! Pysze sońce, Lubju! Szumyt struha, Witr szełewyt w łyśt'» (Oman 30); б) втрата *j* з наступним пом'якшенням губного приголосного: «Jakżeż o Twom carstwi dumaty ja lubiu! Dumaju o Tobi – i w hadkach sia hubiu» (Oman 1); в) поява на місці *j* епентетичного *n'* (*l*): «Bilsze wam ne treba Taj bilsze ne mowlu» (Rusałka 48); «Jam ach! Takoż postradaw Zdorowle i syły, I z hłubynu'm ne distaw Żytia zdroi myły» (Rusałka 114).

Можливо, внаслідок впливу розмовного мовлення засвідчуємо відсутнє подовження приголосних в іменниках середнього роду (Atlas 2: 205): «Taj začwiło zile krasne, Najraniższyj wesny ćwit» (Łuczy, c. 3); «Ptyczki tiszut sia po borach, Wse stworinie tiszut Bih» (Łuczy 4).

На місці давніх сполук *ki, gi* в ненаголошеній позиції розвинулися сполуки *к'і, г'і* (*ki, hi*): «Pobihłyż my hadki w kraj myłyj – na łowy!» (Oman 68), але «Prawda – steżki i dorohy Wsie, do jednoj, kryweńki. Ależ to jedno na nohi Koby były łysz myleńki» (Łuczy, c. 14). Зазначене явище характерне для наддністрянського говору (Atlas 2: 130–131).

У поетичних творах переважають звукові сполуки *цвит, ц'віт* (*swyt, ćwit*): «Alpiw werchy hej ćwit maja Płoniat żarom, hej wohoń» (Łuczy 81). Однак фіксуємо форми на *кв* (*kw*): «Kwitka, płaz, robaczok, Rybka, żwir i ptycia, Tak i czełowik – Każut: Tebe Boże! Tebe lubko, lubyj! Myłuju weś wik» (Oman 31), що характерно для української мови загалом та наддністрянських говірок зокрема (Atlas 2: 231).

Спрощення у групах приголосних проявляється непослідовно: *-сли-* (*-sln-*): *sońce, słońce*; *-пду-* (*-rdc-*): *serdce, serce*; *-тн-* (*-stn-*): *wistnyci, propastna, zawistny, czestny, czesny, szczasny*.

Як вплив розмовного мовлення в поезіях Л. Венгліньського фіксуємо наявність протетичного приголосного *w* (*w*) перед *o*, у та *i* (<*o) (Atlas 2: 236): «Dobry duli, dobry sływy, Najlipszy worichy, Ne-ma życia samitnomu, Taj ne-ma potichy» (Rusałka 71) та приставного *ŷ* (*j*) у слові *jenszy*: «Dołeż moja sumnaja! Szczo w czużyj świt idu ja, Oj wid-was-to w jenszyj świt Wże idu na kilka lit» (Oman 61).

Чисельні лінгвальні ознаки місцевого мовлення виявлено й на морфологічному рівні. Дослідники українських діалектів неодноразово підкреслювали, що саме південно-західні говірки найпослідовніше

зберігають архаїчне відмінювання.

Спостерігаємо збереження рефлексів давніх закінчень давального й місцевого відмінків множини іменників *-om, -im*, які властиві для наддністрянського говору (Atlas 2: 313): «Ach daj spokij! – do chłopczyzny Jakijś hołos sia ozwaw, Wże to Bih z jakojś pruczyny I *robaczkom* żywot daw» (Łuczy 40), також аналогіїні флексії: «*Bdżilkom* mid Na obid, *Wiwcim* daw trawku Bih mylostywyj, A nasz rid Z dawnych lit Distaw do żytia wsi zerna nywu» (Łuczy 6).

У творах Л. Венгліньського засвідчуємо збереження давньої флексії колишніх *ї*-основ та основ на приголосний (в родовому відмінку множини закінчення *-ий (-yj)*) (Atlas 2: 308): «Jak tu marno tak zawiaty Czerez błudnych *ludyj* hrich» (Oman 7).

Нотуємо в поезіях давнє закінчення в іменниках III відміни *-u (-y)* в родовому, давальному, місцевому відмінках однини та в знахідному множини, що відображає місцеві риси (Atlas 2: 285–286): «Lit slobidnych – bez żurb łycha, Bez *świdomosty* wad świta» (Oman 5); «I tak w żwizdach też czytaju: Ne ma żytia bez *mylosty!*» (Oman 29).

Чи не найхарактернішою рисою іменної словозміни варто відзначити флексію *-ow (-ow)* в орудному відмінку однини іменників I відміни, прикметників та деяких займенників, що відображає місцеві західноукраїнські риси (Atlas 2: 276): «A w tom – ktoś tym samym borom, *Dorożeńkow* sune krok, W okruh bacznym smotryt wzorom: Szczo za zwuk bje wid opok?» (Oman 13); з м'якою основою *-ew*: «Lipsze *ptycew* buty, Mniejsze znaty – mniejsze czuty!» (Łuczy 54). Однак трапляються відхилення: «Kobyż meni *ptyciow* buty!» (Oman 42). Аналогіїні явища виявлено у відповідних прикметникових та займенникових формах: «O! Win czestnyj czelowik Budesz z nym ty szczasnyj wik, Łysz mu *wirnow, szczyrow* bud', Niaj hołubyt ho twa hrud'» (Rusałka 62); «Oj świt *świdkom* jak z *sobow* my Wirne sia lubyty» (Rusałka 39).

У творах поета засвідчуємо також аналогіїні впливи. У родовому відмінку множини спостерігаємо закінчення *-iw (-iw)*, властиве для наддністрянських говірок (Atlas 2: 301–302): «De chat, *palatiw* jak zerno w makiwci» (Oman 22).

У давальному відмінку чоловічого роду однини з основами на твердий приголосний спостерігаємо закінчення *-owi (-owy)* (Atlas 2: 283): «Hołd widdawały dowhyj, dowhyj czas *Rodowy*: tytaniw, świta bohatyriw» (Oman 22), з основами на м'який приголосний *-ewi (-ewy)*: «Wsi *śpiwajete* ochocze Bohu *Hospodewy* chwału» (Łuczy 13); «Koby *lebedewy* kryła» (Rusałka 17).

У поетичних творах фіксуємо наявність закінчення *-om (-om)* в орудному відмінку однини іменників чоловічого роду під впливом розмовного мовлення (Atlas 2: 291): «Sumuju neboha, Bo ż to *doszczom* zawyrucha, Ta j łycha doroha» (Rusałka 88).

Прикметники чоловічого роду називного відмінка однини переважно зафіксовані в повній нестягненій формі, хоч іноді трапляються й стягнені. Щоправда, такі утворення можна потрактовувати не лише виявом місцевої розмовної стихії (Atlas 2: 304), але й польським впливом: «Tam w jari, sztuk de, szum czuty, Łotok de młyńskij bje, Tam serciom buw ja *prykuty*, Tam tiahne mia iszcze» (Oman 25). Прикметники жіночого й середнього родів в однині, можливо, із стилістичною метою, вживаються також у повних формах на *-aja (-aja)*, *-oc (-oje)*: «Nicz mynuła – sońce wstało, A z nym dnyna *zolataja*» (Łuczy 12).

У творах Л. Венгліньського фіксуємо збереження (іноді у фонетично видозміненому вигляді) давніх форм давального й знахідного відмінка однини особових займенників *mi (my)*, *ti (ty)*, *ci (sy)* (Atlas 2: 318): «Widtak Boże! Pid Karpaty *My* wernuty daj, Do myleńkoj, do jej chaty, Tam, ach tam – mij raj!» (Oman 50). «Lipszeż z lud'my żytie westy Szczęście, raj dla *tia* znajdem» (Oman 4); «A ty, moja dumko! Szczę przedomnoju – Nim zdzuż z toj tisnoty w świt heń otwertyj, Łety i hulaj *sy* po świti; Dla *tiaj* czej dorohy nihde ne zaperty» (Oman 68). Вживання в поезіях займенника *wsio* відносимо до особливостей наддністрянського говору: «I ptaszynka w boru tiny Mylsze maje ot żytie, Niz u *ludyj*: w klitki pliny, Chot' tam zreszta *wsio* znajde» (Oman 4).

Засвідчуємо паралельне вживання закінчень I-ї особи множини теперішнього часу *-mo (-mo)* і *-m (-m)* (Atlas 2: 352): «*Pidemo* do dwora» (Rusałka 21); «Na kerwawy *pidem* tany» (Rusałka 83). У поезіях переважає твердий *m (t)* у закінченнях дієслівних форм 3-ої особи однини й множини теперішнього часу: «Wołny *hudiat*, buria rew, Nad hłubiow *dryżyt* korab, Z wychrom szos sia *swariat* mewy, A win łód' žene do rapp» (Oman 14). Спорадично трапляються форми з м'яким *m' (t')*: «Meże lud'my, czy na boci, Szczo Bih *dašt'* Nasza włašt'» (Łuczy 26).

У поезіях фіксуємо наявність складних форм минулого часу в 1-2-ій особі однини: «Ach krasny son dneś *małam ja*: Szczo serce tw'e daw *Hospod' mia*» (Oman 22); «*Jam wydila* w tw'em oku *wsio*, Szczo łysz jaśnije krasotow» (Oman 23). У поезіях Л. Венгліньського збережено реліктові форми дієслова – давньоукраїнського складеного минулого часу (перфекта). Від особових форм дієслова *бути* в теперішньому часі збереглися елементи *-m, -c* (I, 2 ос. одн). Такі ж форми були властивими для староукраїнської мови, особливо актові, на думку М. Лесюка, вони є звичайними в художніх творах західноукраїнських письменників: І. Франка, В. Стефаника, Марка Черемшини та ін. (72). Використанню їх, на нашу думку, сприяв також вплив польської мови.

У творах Л. Венгліньського засвідчуємо паралельне творення форм однини та множини майбутнього часу. Наявність різного типу складених форм майбутнього часу недоконаного виду зумовлене впливом польської мови та місцевого мовлення (Atlas 2: 354): «Oj tak! sywu oczka twoj, Oj oczeńka myły, Jak dwi zwizdy w temnoj poszy *Budut* my *śwityły*» (Rusałka 37); «*Budu* *tia lubyty*» (Rusałka 41). Наявність зафіксованих форм умовного способу теж пояснюємо польським впливом та впливом розмовного мовлення (Atlas 2: 354): «Oj *piszowby* heń za świty! By łysz maty – supokoj!» (Oman 40); «Koby meni *ptyciow* buty! Z sołowija hrud'my, Łysz dla tebe *by* szczoweczer

Śpiwaw meże lud'my. Ciły noczki hraw-bym dumki, Ta bez perestanku; Ani oczka ne zażmuryw Do samoho ranku» (Oman 40).

Із особливостей вживання службових частин мови переважна більшість властива українській мові загалом та наддністрянському діалекту зокрема, наприклад, вживання прийменника *ku* (*ku*) в конструкціях з давальним відмінком: «*Łlastiwońki – niby zoria Zwistujuczy – wesnu nam, Powernuły deś z za moria Ku maternym swym gnizdam»* (Łuczy 3); «*Bo koźdyj i uchoim i serciom słuchaje, Ku niomu nawerne slezawy swy oczy, I hadki utopyt deś Hospod' łysz znaje»* (Łuczy 49). Поширення сполучників *кобу* (*koby*), *кобись* (*kobyś*) (Atlas 2: 366): «*Pustki wydzu tut w dołyni, Koby w Azyi de!*» (Oman 49).

Основною специфічною рисою в системі словотвору мови творів Л. Венгліньського є утворення значної кількості іменникових назв зі значенням зменшеності переважно з позитивною оцінкою пестливості, ласкавості, ніжності: *wynko, ptyczka, perepelyczka, ptaszynka, hołubynka, zwizdoczki, kałynoczka, diwczynieńka, ridneńka*. Зменшувальну форму приймають, окрім іменників, найчастіше прикметники, а також прислівники й навіть займенники: *sumneńkij, woroneńkij, temneńkij, myleńko, borzeńko, weselenko, tiazeńko, samiseńkij, samiška, samisieńka*. Рідко ці суфікси вживаються з нейтральним значенням без вираження експресії, переважно для висловлення різних емоційних станів: любові, ніжності, турботи, захоплення або ж гніву, зневаги, іронії, жалю: «*Soneczko hrije, wesna wesela W ruń zeleneńku ubrała łan»* (Luczy 1); «*Ta j spiwała – znaty dała Sercia swoho muku, I szczo wesny bratu słała żalibneńke: kuku!*» (Rusałka 112); «*Biłu w kłowi derżaw ruku, Z rukow persteń zoloteńkij»* (Rusałka 122). Здрібнілі форми були характерні для української літератури другої половини XIX – початку XX ст.

Подані Л. Венгліньським пояснення незрозумілих діалектизмів відповідають вимогам наукового коментування, яке включає не тільки наведення літературного відповідника або подання тлумачного слова, а й пояснення походження слова. Поет у коментарях до збірок пояснював використання певних діалектних явищ з метою римування або евфонії: «*Chyłyt sia wże powne k'łosia Do stodoly aż sia prosie»* (Rusałka 132). «*Закінчення -e, яке вживають на Буковині та в Коломиї використав для рими»* (Rusałka 178). «*Ражуки по плісні łazie»* (Łuczy, 76). «*Русини з Над-Прута закінчують pers. plur. на e, a, місто на ut, at; ці закінчення добрі сут для евфонії, як на приклад, тут: stojat, kryjut, skrechotiat, puhajut etc., часто ut, at приходять в бесіді»* (Łuczy 92).

Дія творів відбувається в конкретних місцевостях: «*Skoro lis w łyśt' Ustroit Bih, A Czornohora zczornije, Sopiwka hnet Hraje i rih, Ożyły naszzy nadiji!*» (Rusałka 8). «*Jid'mo chłopci na Czolhany!*» (Rusałka 78). «*W Żurawni»* (Rusałka 79). Тому аналізовані поезії мають цінність ще й для вивчення галицького ономастикону.

Фіксуємо значну кількість власне діалектних лексичних утворень, інколи запозичених з інших мов, які пояснює сам автор: *choja* 'сосна', *chryru* 'лапи', *czala* 'вигук для худоби для повороту у правий бік (вживається на Буковині та Коломиї)', *cziczka* 'квітка', *krysanyna* 'капелюх', *harasiwka* 'червона стрічка', *hryża* 'клопоти', *hud'ba* 'музика', *hajatasz* 'мисливець', *hertop* 'вертеп', *drymba* 'музичний інструмент', *łabuz* 'кукурудзяна каша' та ін. (Rusałka 132–134).

Використання наддністрянського діалекту в поетичних текстах Л. Венгліньського цікаве як підтвердження самодостатності говору щодо художньої мови. У передмові до збірок «*Звуки од наших сел і нив*» та «*Гіркий сміх*» Л. Венгліньського натрапляємо на окремі цікаві спостереження щодо мови власних творів, яку автор називає наріччям «*уживаним у тісних просторових та суспільних межах*» (Venhlinskyi 777). Поет висловлює віру у творчі можливості української мови: «*Тим, хто гадає, що малоруська мова як lingua rustica (селянська мова) не здатна далі оформитися в наукову й літературну мову з власних засобів і власними силами без допомоги великоруської, відповімо, що вони дуже помиляються, бо саме із lingua rustica околиць Риму утворилася найпрекрасніша сучасна мова на світі, тобто італійська, «мова ангелів», як її Сафір назвав. Лише треба хотіти працювати над нею, а не спокушати черпати з миски готову страву, яка не конче може бути корисною»* (Venhlinskyi 777).

Отже, поет на час написання віршів не мав нормувальних граматик, лексиконів тогочасної української мови, тому головним взірцем для нього була мова його сучасників, тобто наддністрянські говірки. У поезіях послідовно відбито весь спектр фонетичних та граматичних діалектних рис та відповідний пласт наддністрянської діалектної лексики.

Важливість та актуальність творів Л. Венгліньського для усвідомлення конкретного етапу розвитку української мови полягає у тому, що вірші надруковано зі значним збереженням регіональних лінгвальних особливостей, а латинська графіка творів низку специфічних діалектних ознак відобразила навіть виразніше, ніж кирилична.

References

- Atlas ukrainiskoi movy* in 3 Volumes. Kyiv: Nauk. dumka, 1988. Print.
- Bevzenko, Stepan. *Ukrainska dialektolohiia [Pidruchnyk] (Ukrainian dialectology [Textbook])*. Kyiv: Vyshcha shkola, 1980. Print.
- Venhlinskyi, Lev. *Vybrani poezii ukrainiskoiu movoiu (Selected poems in Ukrainian language)*. Kyiv: Universytet "Ukraina", 2011. Print.
- Lesiuk, Mykola. *Movnyi svit suchasnoho halytskoho sela (The language world of contemporary Galician village)*. Ivano-Frankivsk: Nova zoria, 2008. Print.
- Bartmiński, Jerzy. *O derywacji stylistycznej. Gwara ludowa w funkcji języka artystycznego*. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Wydział Humanistyczny, 1977. Print.
- Węgliński, Lew. *Łuczy: poeziji małoruskii Lwa Eug. Węglińskoho*. Lwihorod, Peremyszl: Nakładem autora, 1858.

Print.

Węgliński, Lew. *Oman: poezyi maloruskii Lwa Eug. Węglińskoho*. Lwihorod, Peremyszl: Nakładem autora, 1858.

Print.

Węgliński, Lew. *Rusalka: poezyi maloruskii*. Lwihorod, Peremyszl: Nakładem autora, 1858. Print.

Надійшла до редакції 11 квітня 2016 року.

DIALECT BASIS OF LEV VENHLINSKYI WORKS LANGUAGE**Nataliia Sovtys**

Department of Ukrainian Language named after prof. K.F. Shulzhuk, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine

Abstract

Background: The circle of important issues of modern linguistics includes artistic heritage of Ukrainian-Polish borderland writers. The works of Lev Venhlnskyi (around 1827-1905), who wrote his works in Ukrainian and Polish are reflection of complex intertwining of cultural traditions. Ukrainian-language works are written in Naddnistrianskyi dialect that serves as a peculiar confirmation of sustainability of dialect in relation to the artistic language.

Purpose: The purpose of our study is to investigate the impact of Naddnistrianskyi dialect on poetic language of Lev Venhlnskyi works.

Results: The main factor for the using of vernacularisms by Lev Venhlnskyi is that Ukrainian literary language was not yet fully normalized. The poet at the time of writing poems didn't have normalizing grammar textbooks, lexicons of contemporary Ukrainian language that is why the main model for him was the language of his contemporaries which was Naddnistrianskyi dialect. The entire spectrum of dialect phonetic and grammatical features and corresponding layer of Naddnistrianskyi dialect vocabulary is consistently reflected in the poetry.

Discussion: Therefore Lev Venhlnskyi believed that the dialect variant of Ukrainian language may serve as a self-sufficient language system as to poetic language. The importance and relevance of Lev Venhlnskyi works for understanding a particular stage of development of the Ukrainian language is that the poems are printed with a significant preservation of regional lingual features and Latin graphics of the works reflected a number of specific dialect features even clearer than Cyrillic.

Keywords: dialect, vernacularism, poetic language, Naddnistrianskyi dialect, Lev Venhlnskyi.

Vitae

Nataliia Sovtys is Doctor of Philology Sciences, Associate Professor of Department of Ukrainian Language named after prof. K.F. Shulzhuk of Rivne State University of Humanities. Her areas of research interests include contrastive linguistics, linguistic cultural studies.

Correspondence: NataliaSovtys@gmail.com

Лілія Федорюк

УДК 811.161.2'37'42

**КВАЛІФІКАЦІЙНО-РЕПРЕЗЕНТАТИВНИЙ ВИЯВ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ В МОВІ
(НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПТУ СМЕРТЬ)**

*У душі кожної людини знаходиться
мініатюрний портрет її народу.*

Г. Фрейтаг

Стаття присвячена розгляду мови як основного когнітивного механізму, що відбиває менталітет, мораль, світогляд, національний характер певного народу. Через концепт СМЕРТЬ розкриті особливості українського національного характеру, закріплені у фразеології та художній літературі.

Ключові слова: ментальність, мовна картина світу, національна картина світу, індивідуально-авторська картина світу, концепт, національний характер, концептуалізація.

Однією з нагальних завдань сучасної лінгвістики є вивчення відображення системи світоглядних знань людини про світ у мові та її когнітивному каркасі, тобто говоримо про дослідження концептуальної системи та мовної картини світу (Kolesov, Pimenova 25). Мова при цьому розглядається як певна концептуальна система і як засіб формування концептуальної системи знань про світ (Pimenova, "Yazykovaya kartina mira" 26).

Актуальність роботи постає з необхідності дослідження взаємодії мови та мислення, мови та культури, зацікавленості в пізнанні ментальності того чи того народу. Вибір концепту СМЕРТЬ визначений його універсальністю й значущістю не тільки для певної нації, а й для усього людства. Звернення до фразеологічного фонду та літературної спадщини дає можливість виявити особливості українських культурних цінностей, соціальних і моральних норм поведінки.